

TEISĖJŲ TARYBA

L. Sapiegos g. 15, LT-10312 Vilnius, tel. (8 5) 251 4188, el. p. info@teismai.lt

---

Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijai

2023-03-

Nr. 36P-

El. p. rastine@tm.lt; martynas.dobrovolskis@tm.lt;
jevgenijus.kuzma@tm.lt

I 2023-02-21

pranešimą

DĖL ĮSTATYMŲ PROJEKTŲ NR. 23-2298 – Nr. 23-2300 DERINIMO

Teisėjų taryba, susipažinusi su Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos pateiktais derinti Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 8, 13, 18, 25, 27, 30, 37, 38, 39, 39², 40, 42, 43, 46, 47, 48, 49, 52, 54, 55, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 69, 70, 72², 72³, 73, 74, 75, 76, 82, 84, 85, 87, 89, 90, 92, 93, 98, 244 straipsnių pakeitimo ir Kodekso papildymo 6¹, 27¹, 40¹, 58¹, 72⁵, 72⁶, 72⁷, 72⁸ straipsniais (toliau – BK projektas) ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – BPK) 217, 307, 338, 357, 392 ir 405 straipsnių pakeitimo ir Kodekso papildymo 357¹ straipsniu (toliau – BPK projektas) įstatymų projektais bei surinkusi dėl jų Lietuvos bendrosios kompetencijos teismų pateiktas išvalgas, nekvestionuodama siekio sistemiškai peržiūrėti BK bendrosios dalies normas, įvertinant valstybės baudžiamosios politikos, kaip kraštutinės priemonės (*ultima ratio*), pagrįstumą, proporcingumą ir veiksmingumą, kartu užtikrinant teisingumo, proporcingumo bei teisėtumo principų įgyvendinimą realizuojant baudžiamąją atsakomybę tiek fiziniams, tiek juridiniams asmenims, teikia šias pastabas ir pasiūlymus:

1. Dėl BK projekto:

1.1. BK projektu siūloma papildyti BK 6¹ straipsniu, įtvirtinančiu individualių interesų apsaugos principą. Svarstyta, ar, atsižvelgiant į proceso ekonomiškumo principą, šio principo taikymo galimybės neturėtų būti apribotos tam tikro didesnio pavojingumo nusikalstamomis veikomis. Taip pat siūlytina apsvaistyti Europos parlamento ir Tarybos 2013 m. rugpjūčio 12 d. direktyvos 2013/40/ES dėl atakų prieš informacines sistemas, kuria pakeičiamas Tarybos pamatinis sprendimas 2005/222/TVR, 12 straipsnio nuostatų perkėlimo į BK klausimą.

1.2. BK projektu numatomas BK 18 straipsnio papildymas 4 dalimi, kuriuo siūloma įtvirtinti teismo teisę nesivadovauti aptariamo straipsnio 2 ir 3 dalyse nustatytomis taisyklėmis, tačiau įpareigoti teismą tokį savo sprendimą motyvuoti, laikytinas pertekliniu. Teisėjų tarybos nuomone, šio straipsnio 2 ir 3 dalyse, taip pat ir siūlomame 3 dalies pakeitime yra numatyta galimybė tokį sprendimą priimti „*gali būti*“, todėl papildomai šį sprendimą motyvuoti nėra tikslinga.

1.3. Svarstyta, ar siūlymas pakeisti BK 27 straipsnio 1 dalį, numatant pareigą teismams pripažinti recidyvą, yra aktualus. Šiuo metu galiojanti straipsnio redakcija jo taikymui iš esmės problemų nekelia. Net ir šiuo metu, nesant tokios pareigos, kai nusikaltimų recidyvas nustatytas BK, ne visada yra „prisimenama“ nurodyti šią sunkinančią aplinkybę konkrečioje byloje. Todėl praktikoje gali pasitaikyti atvejų, kai net kelis kartus teisti asmenys nebus pripažinti recidyvistais. Taip pat nėra aišku, kas turi būti laikoma „*panašiais pagal savo pobūdį tyčiniiais nusikaltimais*“: ar turi būti vertinamas nusikaltimo sunkumas, ar panašus objektas, padariniai, žala ar kas kita. Pažymėtina, kad nusikaltimų darymas/vykdydas neišnykus teistumui rodo kaltininko pavojingumą nepriklausomai nuo to, ar tai yra pagal savo pobūdį panašūs nusikaltimai. Aptariamo straipsnio pakeitimui trūksta aiškumo ir konkretumo. Todėl siūlymas BK 27 straipsnyje įtvirtinti diskreciją teismui spręsti dėl asmens pripažinimo recidyvistu ir susieti asmens pripažinimą recidyvistu su *panašių pagal savo pobūdį* tyčinių nusikaltimų padarymu kelia pagrįstų abejonų.

1.4. BK projektu numatomu BK papildymu 27¹ straipsniu siekiama įtvirtinti idealios ir realios sutapties, taip pat tęstinės veikos terminų apibrėžimus, tačiau jie nėra pakankamai tikslūs tinkamam teismų praktikoje suformuotų išaiškinimų perkėlimui į baudžiamąjį įstatymą. Pažymėtina, kad šių sąvokų apibrėžimas, atsižvelgiant į besikeičiančius socialinius-teisinius santykius, teismų praktikoje kinta, ir tai yra labiau teismų praktikos bei doktrinos aiškinimo dalykas. Pirmiausia, BK 27¹ straipsnio 3 dalyje siūlomas įtvirtinti idealios sutapties apibrėžimas yra siauresnis nei šiuo metu teismų praktikoje suformuotas šios sąvokos aiškinimas. Pagal suformuotą Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką, ideali nusikalstamų veikų sutaptis, kaip ir siūlo įtvirtinti projektų rengėjai, paprastai konstatuojama tada, kai *asmuo viena veika (veikimu arba neveikimu) tuo pačiu laiku padaro du ar daugiau nusikaltimų ar baudžiamųjų nusižengimų, numatytų skirtinguose BK straipsniuose* (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartys baudžiamosiose bylose: Nr. 2K-412/2010, 2K-361/2011, 2K-37/2011, 2K-P-78/2012, 2K-385/2014, 2K-144-489/2015, 2K-345-507/2015, 2A-7-4-699/2015). Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje pripažįstama, kad nusikalstamų veikų sutaptį galima laikyti idealia ir tuo atveju, jei, *įgyvendinant vieningą sumanymą, padaromos kelios skirtinguose BK straipsniuose numatytos nusikalstamos veikos, kurios iš esmės yra neatskiriamos (būtinės) viso kaltininko sumanymo įgyvendinimo dalys, šios veikos padaromos viena po kitos, per sumanymui įgyvendinti būtiną laiko tarpą* (pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-P-78/2012, 2K-207/2013). Taigi, siūlomi apibrėžimai ne visai tiksliai atspindi praktikoje suformuotus išaiškinimus, neatsižvelgta į tai, kad, pagal teismų praktiką, ideali sutaptis gali būti ir esant tarp veikų padarymo tam tikram laiko tarpui. Antra, pavienė veika gali būti ne tik tęstinė, bet ir trunkamoji, tačiau jos apibrėžti nesiūloma. Be to, 27¹ straipsnio 4 dalyje, kurioje pateikiamas tęstinės nusikalstamos veikos sąvokos išaiškinimas, iš esmės nėra aišku, ar Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso veikos turi atitikti tęstinės nusikalstamos veikos požymius, nurodytus pirmame šios dalies sakinyje. Pastebėtina, kad baudžiamajame įstatyme neįtvirtinti sudėtingų pavienių nusikalstamų veikų ir nusikalstamų veikų sutapčių apibrėžimai nesukelia jokių praktinių problemų, priešingai, teismų praktikos formuojami išaiškinimai užtikrina tinkamą minėtų sąvokų taikymą.

1.5. Svarstyta, ar, siekiant teisinio aiškumo, nuoseklumo, BK 40 straipsnyje įtvirtinta kaltės *pripažinimo* sąvoka neturėtų būti suderinta su BK 59 straipsnio 1 dalies 2 punkte vartojama *prisipažinimo* kalta sąvoka. Kartu atkreiptinas dėmesys į tai, kad ir kituose BK VI skyriaus, reglamentuojančio atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės institutą, straipsniuose taip pat vartojama *prisipažinimo* padarius nusikalstamą veiką sąvoka.

1.6. Dėl siūlymo BK papildyti 40¹ straipsniu, numatančiu galimybę atleisti juridinį asmenį nuo baudžiamosios atsakomybės, pažymėtina, kad, įtvirtinant tokį institutą, turėtų būti ne automatiškai perkeliama fiziniais asmenims taikomos atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės nuostatos, bet sistemiškai peržiūrimos BK nuostatos dėl atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės ir, atsižvelgiant į juridinio asmens prigimtį, įtvirtinamos atitinkamos juridinio asmens atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės sąlygos. Pavyzdžiui, svarstyta galimybė BK straipsnius, reglamentuojančius atskiras atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės rūšis, papildyti naujomis dalimis, numatančiomis, kad nuo baudžiamosios atsakomybės galima atleisti ir juridinius asmenis. Atsižvelgiant į Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką (nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-44-719/2021), siūlytina numatyti, kad atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą (BK 40 straipsnis) gali būti taikomas ir juridiniams asmenims.

1.7. Pritartina BK projekto siūlymui pakeisti BK 42 straipsnio 6 dalį, nurodant tik baudžiamojo poveikio priemones reglamentuojančius straipsnius ir papildomai nenurodant kiekvienos priemonės pavadinimo, tačiau tokį patį stilių siūlytina išlaikyti ir BK 43 straipsnio 5 dalyje.

1.8. Svarstyta, ar siūlymas pakeisti BK 43 straipsnio 2 dalį, numatant, kad nuosprendis, kuriuo teismas juridiniam asmeniui paskiria bausmę *už sunkų ar labai sunkų nusikaltimą ir šio kodekso XXXIII skyriuje numatytus nusikaltimus, privalo būti paskelbtas per visuomenės informavimo priemones*, jei taptų teisės norma, galėtų būti vertinama kaip pakankamai efektyvi bei atitiktų tokios teisinės priemonės įvedimo lūkesčius. Teisėjų tarybos nuomone, tikslingiau būtų šiuos duomenis skelbti Juridinių asmenų registre.

BK 43 straipsnio 5 dalyje siūloma įtvirtinti galimybę juridiniam asmeniui kaip baudžiamojo poveikio priemonę skirti nemokamus darbus. Kelia abejonių šios baudžiamojo poveikio priemonės

suderinamumas su juridinio asmens realiomis galimybėmis atlikti tokio pobūdžio priemonę. Be to, pažymėtina, kad BK 67 straipsnio 5 dalyje, įtvirtinančioje baudžiamojo poveikio priemonių rūšis, skiriamas nuo baudžiamosios atsakomybės atleistam juridiniam asmeniui, tokia baudžiamojo poveikio priemonė nėra numatyta.

1.9. Vertinant BK projektu siūlomą BK 47 straipsnio 4 dalies pakeitimą, pagal kurį baudos bausmės dydis juridiniam asmeniui būtų apskaičiuojamas pagal juridinio asmens metines pajamas, pastebėtina, kad jis nėra pakankamai aiškus. Siūlomas baudos dydžio apskaičiavimo modelis prieštarauja ir yra nesuderintas su aptariamo straipsnio 4 dalies pirmuoju sakiniu, kuriame numatytas baudos juridiniam asmeniui minimalus ir maksimalus dydis. Siūlomoje BK 47 straipsnio 4 dalyje visų trijų sakinių turinys nėra suderintas tarpusavyje, jų nuostatos viena kitai prieštarauja (viename sakinyje nurodoma „*negali būti mažesnė negu 100 000 MGL*“, kitame – „*gali viršyti 100 000 MGL*“; žodis „maksimalus“ siejasi su didžiausiu dydžiu, todėl siūlymas nenumatyti maksimalios bausmės ribos, o numatyti maksimalios bausmės minimalią ribą yra nesuprantamas – „*maksimali skirtina baudos bausmė negali būti mažesnė negu 100 000 MGL*“), nėra aišku, kaip pagal siūlomas nuostatas turi būti apskaičiuojamas skirtinos baudos dydis, koks galimas maksimalus baudos dydis ir pan. Atkreiptinas dėmesys, kad tokios nuostatos, kai akcentuojama tik finansinė padėtis, kai nėra aiškus maksimalus bausmės dydis, yra nesuderinamos su bausmių skyrimo taisyklėmis, neužtikrina tinkamo bausmės individualizavimo ir teisinio apibrėžtumo principų įgyvendinimo.

1.10. Pritartina BK projekto siūlymui pakeisti BK 48 straipsnio 6 dalį, įtvirtinant, kad teismas gali paskirti ir intensyvią priežiūrą; taip teismui suteikiama platesnė diskrecija dėl intensyvios priežiūros paskyrimo. Atsižvelgiant į tai, siūlytina pripažinti netekusia galios šio straipsnio 3 dalį, numatančią, kad teismas, skirdamas laisvės apribojimo bausmę, paprastai paskiria kaltinamajam intensyvią priežiūrą, t. y. atsisakyti taisyklės, kad paprastai skiriama intensyvi priežiūra. BK projektu siūloma BK 48 straipsnio 4 dalies 3 punkto, 67 straipsnio 2 dalies 4 punkto ir 69 straipsnio pakeitimais nurodyti „turtinę ir neturtinę žalą“, todėl siūlome tokių pačių sąvokų laikytis ir kituose baudžiamojo įstatymo bendrosios dalies pakeitimuose, pavyzdžiui vietoje sąvokos „žala“ vartoti „turtinę ir neturtinę žalą“ – BK 38 straipsnio 1 dalies 2 punkte, 40 straipsnio 2 dalies 3 punkte ir 40 straipsnio 3 dalies 3 punkte, 84 straipsnio 2 dalyje ir t. t. Taip pat BK 38 straipsnio 1 dalies 2 punkto pakeitime nurodyta, kad žala turi būti atlyginama ar pašalinama per ne ilgesnį kaip 2 metų laikotarpį. Pagal siūlomus BK 48 straipsnio 4 dalies 3 punkto, BK 69 straipsnio 3 dalies ir 84 straipsnio 2 dalies pakeitimus yra nurodytas 3 metų laikotarpis, tad, siekiant vieningo žalos termino atlyginimo BK, vietoj 2 metų siūlytina nurodyti 3 metų terminą.

1.11. BK projekto siūlymas pakeisti BK 49 straipsnio 6 dalį, numatant, kad arešto bausmė galėtų būti neskiriama dirbantiems asmenims, siejama su išimtiniais atvejais; tokiu atveju teismai turėtų įvertinti, ar nėra piktnaudžiaujama šia aplinkybe. Siūlytina svarstyti vietoj tokios išimties įtvirtinimo numatyti galimybę dirbantiems asmenims arešto bausmę atlikti savaitgaliais ar ne darbo laiku.

1.12. Vertinant BK projektu siūlomą BK 54 straipsnio 2 dalies 5 punkto pakeitimą, kuriame nustatyta, jog skirdamas bausmę teismas atsižvelgia ne tik į kaltininko asmenybę, bet ir į „*jo turtinę padėtį*“, atkreiptinas dėmesys į tai, kad kaltininko asmenybės charakteristika apima ir jo turtinę padėtį, ir ji paprastai teismų yra vertinama skiriant bausmę. BK projekte atskirai minint turtinę padėtį, kyla klausimas, ar reikia išskirti šeiminę padėtį, kaltininko elgesį iki ir po nusikaltimo, išsilavinimą ir t. t. Svarstytina, ar tikslinga taip išskirti tik vieną iš kaltininko asmenybės vertinimų kriterijų. Svarbu pažymėti ir tai, kad iš siūlomo pakeitimo nėra aišku, ar į tokią aplinkybę atsižvelgiama skiriant bausmę tik fiziniams, ar ir juridiniams asmenims.

Taip pat svarstytina, ar BK 54 straipsnio 3 dalies pakeitimas papildant ją žodžiais „*arba mažesnę tos pačios rūšies bausmę*“ nėra perteklinis, kadangi „švelnesnė bausmė“ apima tiek švelnesnę bausmės rūšį, tiek ir švelnesnę tos pačios rūšies bausmę. Tokį teiginį pagrindžia susiformavusi ir gausi teismų praktika, todėl manytina, kad toks įstatymo tikslinimas nėra būtinas. Kartu siūlytina teikiamu BK projektu numatyti, jog, vadovaujantis teisingumo principu, gali būti ne tik paskiriama švelnesnė bausmė, bet ir atidedamas paskirtos laisvės atėmimo bausmės vykdymas (BK 75 straipsnis). Teismų praktikoje šiuo metu tai nėra taikoma, ir dėl to neretai pagal BK 54 straipsnio 3 dalį paskiriama per švelni bausmės rūšis. Tuo metu laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimas galėtų būti alternatyvus variantas, neskiriant realios laisvės atėmimo bausmės ar kitų švelnesnių bausmių.

1.13. Abejonių kelia BK 55 straipsnyje siūlomas įtvirtinti teisinis reguliavimas, numatant, kad asmeniui, pirmą kartą teisiamam už *nesunkaus nusikaltimo padarymą, teismas skiria*, o asmeniui, pirmą kartą teisiamam už *neatsargaus nusikaltimo padarymą, teismas paprastai skiria* su areštu ar terminuotu laisvės atėmimu nesusijusią bausmę. Kartu atkreiptinas dėmesys į tai, kad siūloma įtvirtinti nuostata, kad asmeniui, pirmą kartą teisiamam už *nesunkaus nusikaltimo padarymą, teismas skiria* su areštu ar terminuotu laisvės atėmimu nesusijusią bausmę, apriboja teismo diskreciją, įvertinus visas bausmės skyrimui reikšmingas aplinkybes, parinkti atitinkamą bausmės rūšį. Taip pat svarstyтина, ar siūlymas įtvirtinti BK 55 straipsnio pakeitimus, susijusius su bausmės skyrimu asmeniui, pirmą kartą teisiamajam už neatsargų arba nesunkų ar apysunkį nusikaltimą, yra pakankamai tikslus. Pagal siūlomo pakeitimo esmę, galima daryti išvadą, kad nesunkus nusikaltimas laikomas mažiau pavojingu nei neatsargus, nes už nesunkų nusikaltimą privaloma skirti su areštu arba terminuotu laisvės atėmimu nesusijusias bausmes. Aiškinant BK sistemiškai, kartu specialiąją ir bendrąją dalis, tokios išvados daryti negalima. Paprastai yra priešingai: pagal baudžiamosios teisės teoriją, neatsargia kaltės forma padarytas nusikaltimas yra mažiau pavojingas, nei tyčinis, net ir nesunkus. Pavyzdžiui, BK 178 straipsnio 1 dalies dispozicijoje nurodyta nusikalstama veika yra labiau pavojinga, nei BK 281 straipsnio 1 dalyje nurodyta veika ir pan.; BK 75 straipsnio 2 dalyje iš esmės nurodyta taip pat: asmeniui, nuteistam laisvės atėmimu ne daugiau kaip šešeriems metams už dėl neatsargumo padarytus nusikaltimus arba ne daugiau kaip ketveriems metams už vieną ar kelis nesunkius ar apysunkius tyčinius nusikaltimus, teismas gali atidėti paskirtos bausmės vykdymą nuo vienerių iki trejų metų. Tai reiškia, kad bausmės vykdymo atidėjimas dėl neatsargių nusikaltimų galimas paskyrus ilgesnio termino laisvės atėmimo bausmę, nei nesunkių nusikaltimų atveju.

1.14. BK 60 straipsnio 1 dalies 14 punkte siūloma kaip atsakomybę sunkinančią aplinkybę įtvirtinti bet kurios nusikalstamos veikos padarymą *prieš savo artimąjį giminaitį ar šeimos narį ar kartu gyvenantį asmenį*. Abejotina, ar tikrai visos nusikalstamos veikos, padarytos prieš savo artimąjį giminaitį ar šeimos narį ar kartu gyvenantį asmenį, yra sunkesnės, nei padarytos prieš kitą asmenį, pvz., lyginant vagystę iš kartu gyvenančio asmens ir kartu negyvenančio. Pastebėtina, jog BK 60 straipsnio 1 dalis buvo papildyta 14 punktu, įgyvendinant 2011 m. gruodžio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2011/93/ES dėl kovos su seksualine prievarta prieš vaikus, jų seksualiniu išnaudojimu ir vaikų pornografija, kuria pakeičiamas Tarybos pamatinis sprendimas 2004/68/TVR, nuostatas, numatančias, kad nusikalstami veiksmai, susiję su seksualine prievarta prieš vaikus ir jų seksualiniu išnaudojimu, padaryti vaiko šeimos nario, kartu su vaiku gyvenančio asmens arba asmens, kuris turi pripažintą pasitikėjimą arba autoritetą, būtų laikomi atsakomybę sunkinančiomis aplinkybėmis. Todėl pagrįstai šiuo metu galiojančiame BK 60 straipsnio 1 dalies 14 punkte yra išvardintos tik minėtos direktyvos nuostatos atitinkančios veikos, o siūlymas įtvirtinti, kad minėta aplinkybė būtų taikoma visų veikų padarymu atveju, yra nepagrįstas. Juolab, kad „šeimos nario ar artimojo giminaičio“ požymis yra įtvirtintas kaip kvalifikuotos tam tikros veikos sudėties požymis, o tai reiškia, jog tokios aplinkybės pavojingumas jau yra įvertintas, numatant griežtesnę atsakomybę. Todėl, skiriant bausmę, nebūtų atsižvelgiama į tokią atsakomybę sunkinančią aplinkybę, jei ji ir būtų įtvirtinta BK 60 straipsnio 1 dalies 14 punkte.

1.15. Siūlytina aiškiai išdėstyti, kad siūloma BK 61 straipsnio 4 dalies nuostata, numatanti, jog, skirdamas didesnę nei minimalią sankciją už padarytą nusikaltimą numatytą laisvės atėmimo bausmę, teismas privalo motyvuoti savo sprendimą, taikoma tik tuo atveju, kai yra nustatomos šios dalies pirmame sakinyje numatytos sąlygos.

1.16. Svarstytinas siūlymas atsisakyti BK 62 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos sąlygos „*pats savo noru atvyko ar pranešė apie šią veiką*“. Panaikinus minėtą sąlygą, daugeliu atveju, kai asmuo prisipažįsta padaręs nusikalstamą veiką ir nuoširdžiai gailisi (atkreiptinas dėmesys į tai, kad pagal teismų praktiką nebūtina, kad asmuo prisipažintų ikiteisminio tyrimo metu, pakanka ir prisipažinimo teismo nagrinėjimo stadijos metu), bus galima paskirti švelnesnę, nei įstatyme numatytą bausmę. Jei visgi būtų pritarta aptariamam siūlymui, tikslinga numatyti sąlygą, pagal kurią asmens prisipažinimas turėtų būti siejamas su nuoseklia jo pozicija ir prisipažinimu nuo pat tyrimo pradžios. Atsižvelgiant į tai, siūlytina patikslinti BK 62 straipsnio 1 dalį ir išbraukti jungtuką „ar“ („<...> prisipažino ją padaręs ir nuoširdžiai gailisi, ir ~~ar~~ padėjo ikiteisminiam tyrimui bei teismui išaiškinti nusikalstamą veiką, <...>“).

1.17. Siūlytina papildyti BK 62 straipsnio 3 dalį 4 punktu, jame nustatant: „paskirti švelnesnę bausmės rūšį, negu numatyta straipsnio sankcijoje už padarytą nusikalstamą veiką, ir tuo pačiu paskirti mažesnę bausmę, negu nustatyta šio kodekso 47 straipsnio 3, 4 ir 6 dalyse, 90 straipsnio 3 dalyje.“ Toks papildymas padėtų išspręsti teismų praktikoje kylančias problemas, kadangi pagal dabartinį reglamentavimą teismas negali skirti švelnesnės bausmės – baudos – ir tuo pačiu baudos dydį parinkti mažesnę, nei BK 47 straipsnyje įtvirtintas minimalus dydis, nors pagal bylos aplinkybes teisingumo interesai reikalauja skirti mažesnio dydžio baudą.

1.18. Vertinant BK projektu siūlomus BK 63 ir 64 straipsnių pakeitimus, Teisėjų taryba nepritaria siūlymui atsisakyti vieno iš bausmių bendrinimo būdo – visiško bausmių sudėjimo. Iš aiškinamojo rašto matyti, kad toks siūlymas pateiktas dėl retesnio visiško bausmių sudėjimo būdo taikymo praktikoje, tačiau tai neturėtų būti priežastis apskritai atsisakyti visiško bausmių sudėjimo būdo. Tam tikrais atvejais jo taikymas gali būti tikslingas, pavyzdžiui: asmenims, kurie, nepaisant jų atžvilgiu vykstančio baudžiamojo proceso, arba kurie, atlikdami bausmę, toliau daro naujas nusikalstamas veikas; kai, taikant bausmių keitimo taisykles, 30 parų areštą pakeitus į laisvės atėmimą šią, minimumo nesiekiančią laisvės atėmimo bausmę (30 dienų), reikia subendrinti su kita paskirta bausme; taip pat pridėdant neatliktos bausmės dalį, jei ji yra mažesnė negu minimalus tos bausmės rūšies dydis (BK 63 straipsnio 4 dalis, 64 straipsnio 3 dalis). Vien tik dalinio bausmių sudėjimo būdo taikymas tokiais atvejais galėtų formuoti nebaudžiamumo jausmą ir reikšti per švelnios bausmės paskyrimą, neužtikrinant teisingumo principo ir prevencijos funkcijos. Gali susidaryti situacijos, kai kaltininkas turės lūkestį, kad jam nebus pridėdama visa neatliktą bausmės dalis, nepriklausomai nuo to, kiek naujų nusikalstamų veikų jis padarys.

1.19. Atkreiptinas dėmesys, kad BK projektu nesiūloma, tačiau teismų praktikoje kyla klausimų dėl užsienio valstybės teismo nuosprendžiu paskirtos bausmės bendrinimo su Lietuvos Respublikos teismo nuosprendžiu paskirta bausme. Toks klausimas nėra tiesiogiai reglamentuojamas baudžiamajame įstatyme, todėl pasitaiko atvejų, kai teismai nevienodai sprendžia tokį klausimą. Siūlytina svarstyti dėl nuostatų dėl (ne)bendrinimo įtvirtinimo BK.

1.20. Atsižvelgiant į siūlomą BK 66 straipsnio pakeitimą, kartu taip pat siūlytina įvertinti, ar nebūtų tikslinga su teikiamu BK projektu numatyti galimybę reglamentuoti ne tik suėmimo, bet ir laikino sulaikymo įskaitymą į bausmę, kadangi laikino sulaikymo laikas taip pat turi būti įskaitomas į paskirtą bausmę.

1.21. Teisėjų tarybos nuomone, tikslinga svarstyti, ar, BK projektu papildant BK 67 straipsnio 2 dalies 4 punktą, 5 dalį, BK 69 straipsnį, BK 82 straipsnio 1 dalies 2 punktą, BK 84 straipsnį, vietoj jungtuko „ar“ galima būtų įrašyti „ir (ar)“, taip sudarant teismams galimybę pasirinkti, ar asmenį įpareigoti atlyginti tik vienos rūšies žalą, ar abiejų.

Pažymėtina, kad BK 67 straipsnio 3 dalies nuostatos, kad *kartu su baudos bausme įmoka į nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondą neskiriama, kad kartu su viešųjų darbų bausme neskiriama atlikti nemokamų darbų*, dubliuojasi su analogiškais BK 42 straipsnio 6 dalies nuostatomis. Kartu atkreiptinas dėmesys į tai, kad siūlomi BK 42 straipsnio 6 dalies ir 67 straipsnio 3 dalies pakeitimai dėl tam tikrų baudžiamojo poveikio priemonių neskirimo kartu su viešųjų darbų bausme tarpusavyje nėra suderinami – BK 42 straipsnio 6 dalyje siūloma įtvirtinti nuostatą, kad *kartu su viešųjų darbų bausme neskiriama atlikti nemokamų darbų ar neatlygintinai teikti socialinių paslaugų*, o BK 67 straipsnio 3 dalyje – kad *kartu su viešųjų darbų bausme neskiriama atlikti nemokamų darbų*. Kartu taip pat pažymėtina, kad BK 67 straipsnio 5 dalies nuostata, kad *kartu su baudos bausme įmoka į nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondą neskiriama*, iš esmės yra perteklinė, nes BK 43 straipsnio 5 dalyje yra įtvirtinta, kad *įmoka į nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondą gali būti skiriama tik su juridinio asmens veiklos apribojimo bausme*.

1.22. BK projekto siūlymas įtvirtinti BK 70 straipsnio 1 dalies pakeitimą vertintinas nevienareikšmiškai. Siūlytina svarstyti, ar būtina nurodyti *fizinį asmenį*, kadangi BK 67 straipsnio 5 dalies pakeitime nurodytos baudžiamojo poveikio priemonės, kurios gali būti skiriamos juridiniam asmeniui, todėl šis klausimas iš esmės yra išspręstas. Be to, kituose pakeitimuose – BK 72², 72⁵ straipsniuose – nėra minimas fizinis asmuo, nors šiuose BK straipsniuose reglamentuotos baudžiamojo poveikio priemonės taikomos tik jam. Manoma, jog siūlomame reglamentavime trūksta nuoseklumo ir sistemiškumo. Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad BK projekto aiškinamajame rašte nurodoma, jog „siekiant užtikrinti, kad baudžiamojo poveikio priemonė – nemokami darbai, būtų suderinama su BK 41

straipsnyje įtvirtintais bausmės tikslais, BK 70 straipsnyje numatomas ilgesnis maksimalus nemokamų darbų terminas nuo 100 iki 200 valandų. Šie pakeitimai leis užtikrinti, kad, skiriant apariamą baudžiamojo poveikio priemonę, teismai turės efektyvesnę galimybę tinkamai individualizuoti aptariamą priemonę, atsižvelgiant į visas bausmės skyrimui reikšmingas aplinkybes, kas kartu sukurs prielaidas dažniau taikyti šią baudžiamojo poveikio priemonę. Taip pat galimybė paskirti ilgesnį šios itin socialiai naudingos priemonės terminą neabejotinai prisidės prie teisingumo principo įgyvendinimo realizuojant baudžiamąją atsakomybę.“ Svarstyta, ar, siekiant tų pačių tikslų ir užtikrinant teisinio reguliavimo nuoseklumą, nuo 100 iki 200 valandų neturėtų būti padidintas ir maksimalus nemokamų auklėjamojo pobūdžio darbų terminas, taikytinas nepilnamečiams pagal BK 85 straipsnį.

1.23. Dėl BK projekto siūlymo pakeisti BK 72² straipsnį, įtvirtinant minimalų vienerių metų terminą dalyvauti smurtinį elgesį keičiančiose programose, siūlytina svarstyti galimybę nustatyti ir maksimalų dalyvavimo šiose programose terminą, nes dauguma baudžiamojo poveikio priemonių turi maksimalią jų skyrimo ribą, pavyzdžiui, BK 68 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad teismas uždraudžia naudotis specialiomis teisėmis nuo vienerių iki penkerių metų. Už šio kodekso 281 straipsnio 2, 4, 6 dalyse ar 281¹ straipsnyje numatytas nusikalstamas veikas gali būti uždraudžiama naudotis teise vairuoti kelių transporto priemones nuo vienerių iki septynerių metų asmeniui <...>; BK 68¹ straipsnio 3 dalyje, nurodyta, jog viešosios teisės gali būti atimtos nuo vienerių iki penkerių metų. Už šio kodekso XXXIII skyriuje numatytus apysunkius ir sunkius nusikaltimus viešosios teisės gali būti atimtos nuo trejų iki septynerių metų; BK 68² straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad teisė dirbti tam tikrą darbą arba užsiimti tam tikra veikla gali būti atimama nuo vienerių iki penkerių metų. Už šio kodekso XXXIII skyriuje numatytus apysunkius ir sunkius nusikaltimus teisė dirbti tam tikrą darbą arba užsiimti tam tikra veikla gali būti atimta nuo trejų iki septynerių metų; ir pan. Be to, lyginant baudžiamojo poveikio priemonių skyrimo terminus su nuteistiesiems skiriamų bausmių terminais, jos taip pat turi tiek minimalius, tiek maksimalius terminus. Atsižvelgiant į tai, siūlytina nustatyti maksimalų dalyvavimo smurtinį elgesį keičiančiose programose terminą.

1.24. BK projektu numatomas BK papildymas 72⁵ straipsniu, kuriuo įtvirtinama teisė teismui įpareigoti asmenį dalyvauti alkoholizmo ir narkomanijos prevencijos, ankstyvosios intervencijos, resocializacijos, ar kitose programose bei kursuose, jeigu „jis padarė šiame kodekse numatytą nusikalstamą veiką būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų ir tai turėjo įtakos nusikalstamos veikos padarymui“. Siūlytina nesieti šios baudžiamojo poveikio priemonės paskyrimo su nusikaltimo padarymu būnant apsvaigus. Atskirais atvejais, nusikaltimą padaro neapsvaigęs, tačiau problemų su priklausomybe turintys asmenys, pvz., dėl abstinencijos siekiantys įgyti ar įgiję svetimą turtą ir pan. Taip pat kyla klausimas, kodėl ši priemonė negalėtų būti taikoma asmenims, padariusiems su narkotinėmis medžiagomis ir jų disponavimu susijusius nusikaltimus, kai tokie nusikaltimai padaromi apsvaigus. Be to, kyla pagrįstų abejonių dėl minimalaus tokios priemonės taikymo termino, kuris yra vieneri metai, pakankamumo teigiamiems rezultatams pasiekti, dėl to siūlytina svarstyti dėl ilgesnio termino įtvirtinimo.

1.25. Svarstyta dėl siūlymo BK projektu papildyti BK 72⁶ straipsniu, kuriame siūloma numatyti naują baudžiamojo poveikio priemonę – neatlygintinų socialinių paslaugų teikimą: diskutuotina, ar pagrįstai baudžiamojo poveikio priemonė įvardijama kaip socialinė paslauga. Socialinių paslaugų teikimą reglamentuoja Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymas, už šių paslaugų teikimą atsakinga Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Socialinių paslaugų priežiūros departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, savivaldybės ir pan., o jų teikimas yra griežtai reglamentuotas.

1.26. Dėl BK projekto siūlymo papildyti BK 72⁷ straipsniu, tai yra įtvirtinti naują baudžiamojo poveikio priemonę, uždraudžiant juridiniam asmeniui dalyvauti viešuosiuose pirkimuose, pastebėtina, jog jame nėra nustatytas maksimalus šios poveikio priemonės terminas, be to, siūloma nustatyti minimali 5 metų riba gana didelė, todėl siekiant, kad ši teisės norma netaptų deklaratyvia, siūlytina ją trumpinti.

1.27. BK 73 straipsnio 3 dalyje, 82 straipsnio 3 dalyje siūloma įtvirtinti teismo *teisę atleisti asmenį nuo paskirtos baudžiamojo ir auklėjamojo poveikio priemonės, nederančios su naujai paskirta bausme vykdymo*. Abejotina, ar tuo atveju, kai paskirta baudžiamojo arba auklėjamojo poveikio priemonė nedera su naujai paskirta bausme, teismas turėtų visiškai atleisti asmenį nuo paskirtos baudžiamojo arba auklėjamojo poveikio priemonės vykdymo. Siūlytina apsvarstyti ne atleidimo, o

paskirtos baudžiamojo arba auklėjamojo poveikio priemonės pakeitimo kita baudžiamojo arba auklėjamojo poveikio priemone, suderinama su naujai paskirta bausme, galimybę.

1.28. BK projektu siūlomą BK 75 straipsnio pakeitimą vertinant aiškinamojo rašto kontekste bei atsižvelgiant į BK projekto tikslą – švelninti baudžiamąją atsakomybę ir bausmes, mažinti realiai laisvės atėmimo bausmę atliekančių nuteistųjų skaičių, siūlytina plėsti sunkių nusikalstamų veikų skaičių, už kurias galėtų būti taikomas visiškas bausmės vykdymo atidėjimas. Tokiu būdu būtų sumažinamas realiai paskirtų laisvės atėmimo bausmių skaičius. Vertinant BK 75 ir 92 straipsnių pakeitimus, atkreiptinas dėmesys į tai, kad atidedant arešto bausmės vykdymą yra privaloma skirti intensyvią priežiūrą, o atidedant laisvės atėmimo bausmės vykdymą skirti intensyvią priežiūrą nėra privaloma. Tiek arešto, tiek laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimo atveju intensyvios priežiūros skyrimas neturėtų būti privalomas, tai galėtų būti priskirta teismo diskrecijai.

1.29. BK projektu siūloma nauja BK 82 straipsnio, apibrėžiančio auklėjamojo poveikio priemonės, 4 dalis, pagal kurią *teismas savo nuožiūra arba kitų baudžiamojo proceso dalyvių prašymu, atsižvelgdamas į nepilnamečio amžių, socialinę brandą, nusikalstamos veikos pobūdį, motyvus bei kitas bylos aplinkybes, gali nepilnamečiui paskirti intensyvią priežiūrą ar kitus baudžiamajame įstatyme nenumatytus įpareigojimus ir (ar) draudimus, kurie, teismo nuomone, turėtų teigiamos įtakos nepilnamečio elgesiui*. Tačiau tokia nuostata iš esmės kartoja BK 87 straipsnio, apibrėžiančio elgesio apribojimą, 4 dalį ir sistemiškai nedera su BK 67 straipsniu, apibrėžiančiu baudžiamojo poveikio priemones, kuriame analogiškos nuostatos nėra įtvirtintos.

1.30. BK projektu BK 87 straipsnio 4 dalį siūloma pakeisti taip: *Teismas nepilnamečiui jo ar kitų baudžiamojo proceso dalyvių prašymu, taip pat savo nuožiūra gali paskirti intensyvią priežiūrą ar kitus baudžiamajame įstatyme nenumatytus įpareigojimus ir (ar) draudimus, kurie, teismo nuomone, turėtų teigiamos įtakos nepilnamečio elgesiui*.

Pastebėtina, kad siūlomo pakeitimo formuluotė „gali paskirti intensyvią priežiūrą ar kitus baudžiamajame įstatyme nenumatytus įpareigojimus“ nėra tiksli. Intensyvi priežiūra nėra apibrėžta BK 87 straipsnyje, todėl šios priemonės turinys turėtų būti patikslintas taip, kaip tai padaryta kituose BK straipsniuose (pvz., 48 straipsnio 3 dalyje) – nuteistojo buvimo vietos pagal nustatytą laiką kontrolė elektroninio stebėjimo priemonėmis. Be to, pagal Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudenciją, valstybės pareigūnų, taip pat ir teisėjų, įgaliojimai teisės aktuose negali būti apibūdinami kaip jų subjektinė teisė, kurią jie gali įgyvendinti savo nuožiūra (pvz., Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutarimas). Todėl šiame ir kituose BK straipsniuose nevertotinos formuluotės „teismo nuomone“ ar kitos nuostatos, apibrėžiančios galimybes teismui įgyvendinti įgaliojimus savo nuožiūra.

1.31. BK projektu keičiamame BK 89 straipsnyje vartojama formuluotė *dėl objektyvių ir (ar) pateisinamų priežasčių*. Neaišku, kuo šios sąvokos skiriasi, siūlytina vartoti vieną iš jų.

1.32. BK projektu laisvės apribojimo bausmės maksimalaus termino ilginimas nuo 2 iki 3 metų aiškinamajame rašte argumentuojamas taip: „*Vertinant BK 48 straipsnyje įtvirtintos laisvės apribojimo bausmės terminą, akcentuotina tai, kad šiuo metu numatytas maksimalus dviejų metų taikymo terminas yra per trumpas, siekiant užtikrinti, kad asmenys, kuriems paskirta ši bausmė, turėtų pakankamai laiko tinkamai įgyvendinti paskirtus įpareigojimus ir pasiekti šios bausmės tikslus. Tokio pobūdžio teisinis reglamentavimas galimai sukuria prielaidas itin griežtam šios bausmės praktiniam taikymui, kadangi didelės apimties ir sudėtingi teismo įpareigojimai privalo būti įgyvendinti per trumpą laiko tarpą. Tai nuteistajam ženkliai apsunkina šios bausmės įvykdymą, kartu riboja ir nuteistojo teisę į efektyvią resocializaciją. Kartu atkreiptinas dėmesys, kad savo pobūdžiu panašios priemonės – bausmės vykdymo atidėjimas – maksimalus terminas yra būtent 3 metai, per kurį nuteistasis turi įgyvendinti skirtus įpareigojimus, todėl manytina, kad BK 48 straipsnio maksimalus terminas turėtų būti suvienodintas su BK 75 straipsnio 2 dalies terminu.*“

Maksimalus bausmės vykdymo atidėjimas nepilnamečiui BK projektu nėra keičiamas ir išlieka 3 metai (BK 92 straipsnio 2 dalis). Todėl svarstytina, ar pagrįstai BK projektu siūlomoje naujoje BK 90 straipsnio 5 dalyje numatomas papildomas laisvės apribojimo bausmės termino ribojimas nepilnamečiams: numatomas maksimalus laisvės apribojimo bausmės terminas 18 mėnesių, o ne paliekama galimybė taikyti siūlomą bendrą maksimalią 3 metų laisvės apribojimo bausmę. Toks siūlomas ribojimas siaurina laisvės apribojimo bausmės taikymo galimybes ir mažina galimybes

netaikyti su laisvės atėmimu susijusių bausmių nepilnamečiams. Jeigu vis tik bus pritarta siūlymui dėl BK 90 straipsnio 5 dalies keitimo, kuriuo siekiama įtvirtinti nuostatą, jog laisvės apribojimo bausmė nepilnamečiui negali viršyti 18 mėnesių, pažymėtina, kad, pagal BK 48 straipsnio 2 dalies nuostatas, laisvės apribojimo bausmė skaičiuojama *metais ir mėnesiais*, todėl siūlytina maksimalią bausmę numatyti ne mėnesiais, o metais ir mėnesiais, tai yra vietoj „18 mėnesių“ įrašyti „1 metų 6 mėnesių“.

1.33. Keičiamame BK 93 straipsnyje paliekama nekeičiama jo 1 dalies nuostata, kad nepilnametis dėl riboto pakaltinamumo gali būti atleidžiamas nuo baudžiamosios atsakomybės, kai šio straipsnio 1 dalyje nurodytą nusikalstamą veiką padaro pirmą kartą. Pažymėtina, kad bendroji BK 18 straipsnio 2 dalies norma tokios sąlygos atleidimui nuo baudžiamosios atsakomybės dėl riboto pakaltinamumo padarius analogiškas veikas nenumato.

1.34. BK projektu keičiamu BK 244 straipsniu paliekama nuostata, kad už juridiniam asmeniui paskirtos bausmės (pagal projektą ir baudžiamojo poveikio priemonės) nevykdymą gali atsakyti tik „juridinio asmens darbuotojas“. Tačiau atkreiptinas dėmesys į tai, kad atsakomybėn trauktini juridinio asmens vadovai gali būti paskirti ir veikti ne pagal darbo sutartį, o kitais pagrindais. BPK 388 straipsnyje apibrėžiant trauktino baudžiamojon atsakomybėn juridinio asmens atstovą išskiriamos juridinio asmens vadovo ir darbuotojas sąvokos, todėl BK projektu keičiamos BK 244 straipsnio nuostatos turi būti tikslinamos

2. Dėl BPK projekto:

2.1. Atsižvelgiant į šios išvados 1.3 punkte pateiktą nuomonę dėl BK 27 straipsnio 1 dalies neaktualaus keitimo, nepritariame ir siūlomiems BPK 307 straipsnio 1 dalies 5 punkto pakeitimams.

2.2. BK projekto pakeitimais siūloma įtvirtinti, kad baudžiamojo poveikio priemonė būtų „turtinės ar neturtinės žalos atlyginimas ar pašalinimas“ (šios išvados 1.21 punkte pateikta nuomonė bei siūlymas vietoj BK projekte siūlomo jungtuko „ar“ įrašyti „ir (ar)“), todėl analogiškai siūlome to laikytis ir keičiant BPK 357 straipsnio 8 dalies nuostatas.

2.3. BPK projektu siūlomame naujame BPK 357¹ straipsnyje siūloma įtvirtinti nuostatą, kad nuosprendį, kuriuo paskirta baudžiamojo poveikio priemonė juridiniam asmeniui, paskelbęs teismas tuoj pat išaiškina nuteisto *juridinio asmens vadovui ar darbuotojui, atsakingam už paskirtos baudžiamojo poveikio priemonės įvykdymą*, šios baudžiamojo poveikio priemonės turinį ir terminą, jos atlikimo tvarką ir sąlygas, nuteisto juridinio asmens teises ir pareigas. Tačiau BPK 388 straipsnyje vartojama trauktino baudžiamojon atsakomybėn juridinio asmens atstovo sąvoka. Tokiu atstovu gali būti paskirtas „juridinio asmens vadovas ar darbuotojas arba advokatas, juridinio asmens įgaliotas būti atstovu procese“. Atsižvelgiant į tai, šios sąvokos neturėtų būti suderintos, atitinkamai reglamentuojant darbuotojo, atsakingo už paskirtos baudžiamojo poveikio priemonės įvykdymą, paskyrimą.

2.4. BK 93 straipsnio 2 dalies pakeitimu numatoma, kad, atleidus nepilnametį nuo baudžiamosios atsakomybės, vadovaujantis šio straipsnio 1 dalies 2 punkte įtvirtintu pagrindu, jam gali būti taikomos šio kodekso 98 straipsnyje numatytos priverčiamosios medicinos priemonės. Todėl BPK 392 straipsnio 2 dalis papildytina nuoroda ir į BK 93 straipsnio 2 dalį.

2.5. Keičiant BPK 405 straipsnio 4 dalį, pagal kurią dėl priverčiamosios medicinos priemonės pratęsimo, rūšies pakeitimo ar panaikinimo sprendžia teismas pagal šios priemonės taikymo vietą, siūloma numatyti, kad sprendžiant šį klausimą, teismo posėdyje turi dalyvauti ne tik išvadą apie asmens sveikatos būklę pateikusios sveikatos priežiūros įstaigos atstovas, bet ir asmens, kuriam taikomos priverčiamosios medicinos priemonės, gynėjas. Pagal šią dalį prokurorui ir kitiems BPK 404 straipsnyje nurodytiems proceso dalyviams tik pranešama apie posėdžio vietą ir laiką, tačiau jų neatvykimas nagrinėti klausimo nekliudo. Svarstytina, ar toks reguliavimas dera su konstituciniu rungimosi principu baudžiamajame procese, prokuroro konstitucine pareiga ginti asmens, visuomenės ir valstybės teisėtus interesus.

Rita Denkovskienė, tel. (8 5) 210 1999, el. p. rita.denkovskiene@teismai.lt